

О.С. Олійник
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри
цивільного права Навчально-наукового юридичного інституту
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя
Стефаника»

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ФОРМИ ЗДІЙСНЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ

В сучасних умовах економічного розвитку будь-якої держави, яка прагне до якісного зростання різних сфер життєдіяльності, надзвичайно важливим стає збалансоване переорієнтування економіки із сировинних галузей господарювання та таких, що зорієнтовані, насамперед, на експорт продукції на ті, що є наукомісткими за своїм змістом та особливостями здійснення. Відтак, в останні роки посилюється увага як теоретиків, так і практиків до тих видів діяльності, які такому переорієнтуванню економіки безпосередньо чи опосередковано сприяють, а саме до інноваційної діяльності. Закономірно, що розвиток об'єктів права інтелектуальної власності, впровадження досягнень науково-технічного прогресу сприятимуть підвищенню рівня конкурентоспроможності продукції та послуг, зменшенню ресурсомісткості виробництва, ефективності використання природних ресурсів, тим самим сприяючи екологічній безпеці держави, та іншим чином позитивно впливатимуть на рівень та якість життя населення.

Тому, однією з найважливіших стратегічних цілей, які в сучасних умовах має ставити перед собою українське суспільство, є пошук можливостей та вжиття дієвих заходів, спрямованих на активізацію розвитку науково-технічного потенціалу щодо прискорення технологічного розвитку економіки держави, підвищення її конкурентоспроможності та інноваційності [1]. Відтак, важливого значення набувають такі чинники як чітка законодавча та нормативно-правова база інноваційної діяльності, ефективна інституційна система її використання, що сприятимуть належному розвитку наукових досліджень та оперативності впровадження результатів інноваційної діяльності [1].

З огляду на значимість та перспективність інноваційної діяльності як сфери господарської діяльності посилюється увага до її учасників – як тих, що таку діяльність безпосередньо здійснюють, так і тих що здійснюють управління нею. Тому сьогодні важливого теоретико-прикладного значення набувають дослідження інноваційної інфраструктури – певної системи юридичних осіб, правовий статус яких доволі «розмитий».

Констатуємо активізацію в останні роки наукових досліджень у напрямі регулювання інноваційних правовідносин та їх учасників. Окремі аспекти такого регулювання досліджувалися Ю.Є. Атамановою, О.М. Вінник, Д.В. Задихайлом, А.В. Зеліско, О.В. Куцурубовою-Шевченко, О. Подцерковним, О.А., І.В. Спасибо-Фатєєвою та багатьма іншими відомими науковцями. Водночас, й надалі окремі аспекти розвитку інноваційних мереж в Україні регламентуються фрагментарно, відсутні чіткі критерії щодо тих вимог, яким мають відповідати суб'єкти інноваційної діяльності, тим самим створюючи перешкоди до формування аргументованих уявлень про цілісну завершену систему суб'єктів інноваційної діяльності. Складність зумовлюється ще й тим, що багато наукових досліджень суб'єктів інноваційної діяльності зводилися до економічної площини, приділяючи менше уваги правовим аспектам їх створення та особливостей діяльності, що не завжди є доречним, оскільки вказані суб'єкти створюються і діють відповідно до загальних засад цивільного права про юридичну особу/ об'єднання юридичних осіб. Тому подальші дослідження правового статусу юридичних осіб чи їх об'єднань, які забезпечують здійснення чи здійснюють інноваційну діяльність є актуальними як з теоретичної, так і практичної точок зору.

Насамперед, відзначимо непослідовність законодавця у формуванні базових категорій в сфері учасників інноваційних правовідносин. Зокрема, мова йде про використання таких понять як «інноваційна інфраструктура», «інноваційна структура», «інноваційне підприємство» тощо.

«Інноваційна інфраструктура» визначається як сукупність підприємств, організацій, установ, їх об'єднань, асоціацій будь-якої форми власності, що надають послуги із забезпечення інноваційної діяльності (фінансові, консалтингові, маркетингові, інформаційно-комунікативні, юридичні, освітні

тощо) (ст. 1 Закону України «Про інноваційну діяльність») [2]. Дещо ширше розуміння інноваційної інфраструктури міститься в положеннях Модельного закону про інноваційну діяльність від 16.11. 2006 року, де інфраструктура національної інноваційної системи (інноваційна інфраструктура) – це сукупність органів і організацій, що здійснюють в межах наданих їм повноважень керівництво і реалізацію державної політики в сфері інноваційної діяльності, а також сукупність інноваційних комерційних, некомерційних підприємств і організацій, їх об'єднань, саморегульвних організацій і професійних союзів підприємців, що забезпечують інноваційну діяльність [3]. Тобто, вказана категорія охоплює також тих учасників інноваційних правовідносин, які безпосередньо інноваційну діяльність не здійснюють, однак реалізують державну політику в сфері інноваційної діяльності.

«Інноваційна структура» - це юридична особа будь-якої організаційно-правової форми, що створена відповідно до законодавства (вид А), або група юридичних осіб, яка діє на основі договору про спільну діяльність без створення юридичної особи та без об'єднання вкладів її учасників (вид Б), з визначеними галуззю діяльності та типом функціонування, орієнтованим на створення та впровадження наукоємної конкурентоспроможної продукції. Іншими словами, інноваційна структура це юридична особа або договірне об'єднання осіб без створення юридичної особи, які забезпечують здійснення або здійснюють інноваційну діяльність». Однак, окремі автори критично відносяться до використання в науковому та законодавчому обігу поняття «інноваційна структура», вважаючи, що за своїм функціональним призначенням вона відповідає статусу інноваційного підприємства [4, с. 10], тому відповідні поняття допустимо ототожнювати.

Таким чином, саме інноваційне підприємство можемо розглядати як основного учасника інноваційної інфраструктури та суб'єкта інноваційної діяльності. Законодавство розглядає інноваційне підприємство як таке, що розробляє, виробляє і реалізує інноваційні продукти і (або) продукцію чи послуги, обсяг яких у грошовому вимірі перевищує 70 відсотків його загального обсягу продукції і (або) послуг (абз. 8 п. 1 ст. 1 Закону України «Про інноваційну

діяльність») [2]. Відповідно до ч. 2 ст. 16 вказаного Закону інноваційне підприємство може функціонувати у вигляді інноваційного центру, бізнес-інкубатора, технополісу, технопарку тощо [2].

Аналіз чинного законодавства України у досліджуваній сфері дає можливість зробити висновок, що окреме нормативно-правове регулювання отримали такі учасники інноваційної діяльності як технологічні парки, порядок функціонування яких закріплений у Законі України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» від 16.07.1999 р., а також наукові парки, які здійснюють свою діяльність відповідно до норм Закону України «Про наукові парки» від 25.09.2009 р. В той же час, інші організаційні форми здійснення інноваційної діяльності, як, наприклад, інноваційний центр, технополіс, бізнес-інкубатор, по суті, не мають окремого правового регулювання, хоча прямо передбачені законодавчо [2]. Таким чином, поза предметною увагою законодавця залишилися питання, пов'язані з цивільно-правовою складовою досліджуваних суб'єктів інноваційної діяльності, а саме з точки зору їх правового статусу юридичної особи.

У перспективі подібні прогалини мали б віднайти своє законодавче регулювання у нормативно-правових актах, що приймаються на вдосконалення правового регулювання відповідних правовідносин. У контексті вказаного можна згадати законопроект «Про підтримку та розвиток інноваційної діяльності» [5], в межах якого його розробниками пропонується більш розгорнута інноваційна інфраструктура у порівнянні із Законом України «Про інноваційну діяльність». Виділено таких суб'єктів інноваційної інфраструктури як технологічні та наукові парки; бізнес-інкубатори, науково-технологічні центри, що здійснюють підтримку інноваційної діяльності; венчурний фонд фінансування інноваційних проектів; центри трансферу технологій, центри колективного доступу до наукового обладнання, інжинірингові центри; технологічні платформи; інноваційні кластери; інші підприємства, установи та організації, основним завданням яких є підтримка і сприяння розвитку інноваційної діяльності.

Тобто, розробниками відповідного законопроекту до введення в законодавчий обіг пропонується ціла низка нових категорій, залишаючи й надалі

відкритими питання щодо таких основоположних цивілістичних положень як визначення організаційно-правової форми діяльності інноваційних суб'єктів; вимоги щодо правового статусу їх засновників та учасників; питання щодо особливостей формування майнової основи господарювання; органів управління та їх компетенції; особливостей майнової відповідальності тощо. Можливо ці чинники, серед іншого, вплинули на те, що вказаний законопроект перебуває на стадії доопрацювання.

Таким чином, констатуємо розгорнуту систему суб'єктів інноваційної діяльності, що є доволі позитивним, оскільки закріплює можливості для різних учасників господарювання обрати ту організаційну форму діяльності, яка є для них найбільш оптимальною. Водночас, не можна заперечувати наявність проблемних аспектів, які ускладнюють чи сповільнюють ефективність діяльності суб'єктів інноваційної діяльності та створюють труднощі у питаннях визначення особливостей їх правового статусу. Вважаємо, що саме у цьому напрямку має бути продовжена діяльність законодавця.

Література:

1. Про Рекомендації парламентських слухань на тему: «Про стан та законодавче забезпечення розвитку науки та науково-технічної сфери держави»: Постанова Верховної Ради України від 11.02. 2015 р. № 182-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/182-19> (дата звернення 10.04.2019).
2. Про інноваційну діяльність: Закон України від 04.07.2002 р. № 40-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 36. Ст. 266.
3. Модельний закон про інноваційну діяльність: Закон від 16.11.2006 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997_g12 (дата звернення: 14.04.2019).
4. Гриньов Б.В., Гусєв В.А. Аналізуємо проект нової редакції Закону України «Про інноваційну діяльність». *Наука та інновації*. 2010. Т. 6. № 2. С. 9-14. URL:
5. Проект Закону Про підтримку та розвиток інноваційної діяльності від 21.01.2016. URL: https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=http%3A%2F%2Fndiiv.org.ua%2FFiles2%2Fprojekt_ZU_Pro_pidtrimku_Innovation_iz_zayvag_COVV_01.12.2015.docx (дата звернення 14.04.2019).